

INFORMATĪVAIS ZIŅOJUMS PAR PLĀNOŠANAS DOKUMENTU “LATVIJAS KOPĒJĀS LAUKSAIMNIECĪBAS POLITIKAS STRATĒGISKAIS PLĀNS 2023. – 2027. GADAM”

*Saskaņā ar Ministru kabineta 23.03.2004.
noteikumu Nr.157 “Kārtība, kādā veicams
ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” VII. nodaļas 27.punktu*

Zemkopības ministrija informē, ka 2022. gada 11. novembrī ir pieņemts Eiropas Komisijas īstenošanas lēmums¹, ar kuru apstiprina Latvijas 2023.–2027. gada KLP stratēģisko plānu attiecībā uz Savienības atbalstu, ko finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda un Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (CCI: 2023LV06AFSP001).

Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskais plāns 2023. – 2027. gadam (turpmāk – KLP SP) ir valsts vidēja termiņa attīstības plānošanas dokuments, kas izstrādāts, pamatojoties uz Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) 2021/2115 (2021. gada 2. decembris), ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013, nosacījumiem. KLP SP izveido dalībvalsts un to apstiprina EK ar īstenošanas lēmumu. KLP SP juridiskas sekas rada tikai pēc tam, kad tos apstiprinājusi EK.

Informatīvais ziņojums sagatavots par 2022. gada 11. novembrī Eiropas Komisijas apstiprināto KLP SP galīgo redakciju un pamatojoties uz Vides pārraudzības valsts biroja 2022. gada 19. maija atzinumā Nr. 4-03/11/2022 “Par Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas Stratēģiskā plāna 2023.–2027. gadam vides pārskatu” iekļautajām rekomendācijām un atbilstoši Ministru kabineta 2004. gada 23. marta noteikumu Nr.157 „Kārtība, kādā veicams ietekmes uz vidi stratēģiskais novērtējums” 27. punktam.

1. Kā plānošanas dokumentā integrēti vides apsvērumi

KLP SP ir nacionāla līmeņa plānošanas dokuments, kas nosaka atbalsta prioritātes un atbalsta instrumentus lauksaimniecības, kā arī lauku attīstības jomā. Ar KLP SP tiks sniegts ieguldījums desmit KLP mērķos, ievērojamu finansiālu atbalstu - 48% KLP SP finansējuma paredzot politikas ieguldījumam ar klimata pārmaiņām saistīto mērķu sasniegšanai, 46% ekonomisko mērķu sasniegšanai un 6% lauku telpas attīstībai. KLP SP finansējums tiek plānots līdzsvarotā veidā, lai sekmētu gan nacionālo un ES mērķu sasniegšanu (jo īpaši, vides un klimata mērķus), gan arī taisnīgā, mērķētā un līdzsvarotā veidā sasniegt dažādas mērķauditorijas, ar uzvaru uz mazajiem un jaunajiem lauku uzņēmējiem. Ir izstrādāti atbalsta instrumenti, lai aptvertu plašu pretendentu loku, tas ir īpaši būtiski vides un klimata mērķu kontekstā, jo rezultāta sasniegšanai ir būtiska plaša iesaiste.

KLP SP iekļautie pasākumi palīdzēs samazināt negatīvo ietekmi uz vidi un klimatu, tostarp bioloģisko daudzveidību, un palielināt vides sabiedrisko labumu nodrošināšanu – visu veidu lauksaimniecības zemēs un meža zemēs un lauku apvidos kopumā. Tāpēc KLP SP ir iekļauti elementi, kas atbalsta vai citādi veicina plašu darbību klāstu, kuras vērstas uz mērķu sasniegšanu lauksaimniecībā, pārtikas ražošanā, mežsaimniecībā un lauku apvidos kopumā.

¹ Briselē, 11.11.2022.; C(2022) 7899 final: https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2022-11/csp-implementing-decision-latvia_lv.pdf

Latvijā ir izvirzīti augstāki mērķi attiecībā uz rīcību vides un klimata jomā, salīdzinot ar iepriekšējo plānošanas periodu:

- pastiprinātas prasības nosacījumu sistēmas ietvaros (laba lauksaimniecības un vides stāvokļa nosacījumi un obligātās pārvaldības prasība);
- paredzēts lielāks atbalsts vides un klimata pasākumiem:
 - 25,6% no kopējā tiešo maksājumu finansējuma ir novirzīti jaunizveidotām ekoshēmām, veicinot videi un klimatam labvēlīgu lauksaimniecības prakšu īstenošanu;
 - pilnveidoti un paredzēti jauni nosacījumi agrovides pasākumos un plānotas vides investīcijas;
 - vismaz 43,6% no lauku attīstības finansējuma tiks atvēlēti atbalstam ar vides/klimata mērķu sasniegšanu saistītiem atbalsta pasākumiem.

Šāds politikas ieguldījums sniegs ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanā, ūdens, augsnes, gaisa kvalitātes uzlabošanā un piesārņojuma mazināšanā, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā, dzīvnieku labturības uzlabošanā, kā arī ilgtspējīgas mežsaimniecības jomā. Tiks uzlabota barības vielu pārvaldība un samazināts augu aizsardzības līdzekļu lietošanas apjoms. Šie vides un klimata pasākumi sniegs ieguldījumu arī Eiropas zaļā kursa mērķu sasniegšanā.

Stratēģiskajā ietekmes uz vidi novērtējumā (vides pārskats), kas veikts 2021.gada novembrī un pilnveidots 2022.gada oktobrī, ir izvērtēta KLP SP paredzēto darbības virzienu un aktivitāšu sagaidāmā ietekme uz vidi.

Vides pārskata izstrādes laikā tika izvērtētas visas vērtējamā plānošanas dokumenta realizācijas alternatīvas. KLP SP īstenošana var tikt uzskatīta par galveno alternatīvu jeb *1. alternatīvu*. Lai izvērtētu 1. alternatīvas ietekmi uz vidi, tiek ņemta vērā visa pieejamā informācija par KLP SP plānotajiem pasākumiem, kā arī novērtēta šo pasākumu atbilstība vides aizsardzības prasībām un to īstenošanas iespējamās ietekmes. KLP SP projektā ir pieejama informācija par esošo vides stāvokli, kas kalpo par pamatu esošās situācijas analīzei, kā arī prognozei, ja KLP SP netiek realizēts. Līdz ar to šo alternatīvu var dēvēt par tā saukto „0” *alternatīvu*, kas nozīmē, ka Latvija nesaņemtu plānoto atbalstu lauksaimniecības un lauku attīstības pasākumu īstenošanai. Starp KLP SP pilnīgas īstenošanas un 0. alternatīvu iespējamās dažādas starpalternatīvas, ja KLP SP tiek īstenota īstenots daļēji. Vides pārskata izstrādes laikā ir pieļaujams arī ieteikt grozījumus pašreizējā izstrādātajā KLP SP projektā, ja pie tādu tādas nepieciešamības noved vides aizsardzības apsvērumi, un tādā gadījumā tiktu piedāvāta *2. alternatīva*.

Vides pārskata rezultātā nav konstatētas nekādas tādas sagaidāmas ietekmes uz vidi, ko varētu izraisīt vērtējamā KLP SP nepilnības pēc jau veiktās pilnveidošanas sabiedriskās apspriešanas rezultātā un kuru dēļ būtu jārekomendē KLP SP vēl atkārtoti pilnveidot, kā arī nav konstatētas tādas nepilnības, no kādām varētu izrietēt kādas izmaiņas jau veiktā sagaidāmās ietekmes uz vidi vērtējuma rezultātos, secinājumos un rekomendācijās. Par KLP SP trūkumu, kas rada zināmus draudus bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai mežos, var uzskatīt tādu atbalsta pasākumu nosacījumu trūkumu, kas atbalsta saņēmējiem paredzētu nepieciešamību uzturēt labvēlīgu mežu vecumstruktūru, tomēr iespējams arī KLP SP līmenī šo jautājumu nerisināt, ja tiek pienācīgi izvērtēts katrs konkrēts projekts.

2. Kā ņemts vērā Vides pārskats, izteiktie atzinumi, sabiedriskās apspriešanas rezultāti

Vides pārskata izstrāde un publiskās apspriešanas procedūra tika veikta vienlaicīgi ar KLP SP izstrādi. Vides pārskata sagatavošanas procesā iegūtā, apkopotā un izanalizētā informācija par esošo vides stāvokli, iespējamo ietekmi uz vides aspektiem un vides aizsardzības mērķiem ir ņemta vērā KLP SP ietvertos mērķu un pasākumu izstrādē.

Atbilstoši MK noteikumu Nr. 157 (23.03.2004.) prasībām, KLP SP projekta aktuālā redakcija un tās vides pārskata projekts tika nodots sabiedriskajai apspriešanai un iesniegts institūcijām komentāru un atzinuma saņemšanai. Sabiedriskās apspriešanas process norisinājās 2021. gadā no 1. līdz 30. novembrim ar attālināto sanākumi 16. novembrī.

Vides pārskata projekts tika nodots sabiedriskajai apspriešanai un nosūtīts šādām valsts pārvaldes institūcijām un ieinteresētajām pusēm:

1. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai;
2. Veselības ministrijai;
3. Dabas aizsardzības pārvaldei;
4. Valsts vides dienestam;
5. Vides konsultatīvajai padomei.

Priekšlikumi un iebildumi par Vides pārskata projektu tika saņemti no Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijas, Dabas aizsardzības pārvaldes, Valsts vides dienesta, Vides konsultatīvās padomes un Latvijas ornitoloģijas biedrības. Tie tika izvērtēti un iespēju robežās ņemti vērā pilnveidojot KLP SP redakciju.

KLP SP novērtējumu veic arī EK un nepieciešamības gadījumā sniedz ieteikumus. 2022. gada 7. aprīlī Latvija saņēma EK vēstuli ar 284 apsvērumiem par jautājumiem, kas jāprecizē un jāpielāgo Latvijas iesniegtajā KLP SP priekšlikumā. Latvija tika aicināta sniegt EK papildu informāciju un pilnveidot KLP stratēģiskā plāna saturu, ņemot vērā minētos apsvērumus, kā arī divpusējās konsultācijās un diskusijās ar EK paustos komentārus un priekšlikumus. Atbildes uz EK apsvērumiem pieejamas Zemkopības ministrijas tīmekļa vietnē www.zm.gov.lv sadaļa KLP 2023-2027: https://zm.gov.lv/public/ck/files/LV_atbildes_uz_EK_apsverumiem_Gala_30092022_preciz222.pdf

Vides pārskats ir daļa no ex-antes ziņojuma, kura ietvaros arī tika sniegti ieteikumi un iebildumi par KLP SP vides un klimata mērķu sasniegšanai paredzētajiem pasākumiem. Apkopojums par ex-ante iebildumiem vides un klimata jomā ir pieejams šī informatīvā ziņojuma pielikumā.

Pēc Vides pārraudzības valsts biroja 2022. gada 19. maija Atzinuma Nr. 4-03/11/2022 "Par Latvijas Kopējās lauksaimniecības politikas Stratēģiskā plāna 2023.–2027. gadam vides pārskatu" norādījumiem visā KLP SP ir iestrādāts daudz uzlabojumu augstā detalizācijā, kā rezultātā KLP SP finansējums vides pasākumu uzlabošanai tika palielināts no 90,33% līdz 91,08%. Līdz ar to visa Vides pārskata izstrādes procesā, kas bija interaktīvs ar paša KLP SP izstrādes procesu, sniegtās rekomendācijas KLP SP ir jau iespēju robežās iestrādātas un aktuālu rekomendāciju KLP SP papildināšanai pēc Vides pārskata pabeigšanas nav.

3. Pamatojums, kāpēc no visiem iespējamiem risinājuma variantiem izraudzīts pieņemtais variants

KLP SP nav paredzēta vairāku alternatīvu scenāriju virzība. Arī nosprausto mērķu sasniegšanai definēto intervenču līmenī variācijas netiek piedāvātas. Līdz ar to KLP SP paredz tikai dabiskas alternatīvas, kas var rasties tā īstenošanas gaitā.

Nekāda atbalsta neesamība lauksaimniecībai nozīmētu Latvijas lauksaimniecības pakāpenisku izzušanu, jo Latvijas lauksaimniecība darbojas Eiropas Savienībā, kur visu valstu lauksaimniecības saņem subsīdijas (un pārsvarā arī citur pasaulē ārpus ES), tātad vienas atsevišķas mazas valsts lauksaimniecība bez subsīdijām pilnībā zaudētu konkurētspēju attiecībā pret citām gan starptautiskajā, gan arī iekšējā tirgū, un neizbēgami bankrotētu un paliktu nīkuļojam naturālās saimniecības līmenī.

KLP SP neieviešanas gadījumā vides kvalitāte atsevišķās pozīcijās varētu pasliktināties, turklāt varētu pastiprināties dažādi ar vides un dabas aizsardzības problemātiku saistīti apdraudējumi, kuriem galvenokārt piemīt ilgtermiņa raksturs un grūti paredzamas sekas.

4. Ziņas par pasākumiem plānošanas dokumenta īstenošanas monitoringa veikšanai, norādot monitoringa ziņojuma iesniegšanas termiņus

Turpmāk būs jāuzņemas lielāka atbildība par KLP mērķu un KLP SP iekļauto mērķrādītāju sasniegšanu. ES līmenī ir izstrādāts kopēju rādītāju kopums, kas tiks izmantots jaunajā snieguma, uzraudzības un izvērtēšanas sistēmā. Šie rādītāji tiks uzraudzīti, izmantojot gada snieguma ziņojumus un KLP SP snieguma divgadu izskatīšanu, lai novērtētu progresu, kāds ir panākts mērķrādītāju un KLP mērķu sasniegšanā. Uz dalībvalstu sniegtās informācijas pamata EK, izmantojot rādītāju pamatkopumu, būtu jāziņo par to, kas virzībā uz konkrēto mērķu sasniegšanu paveikts visā KLP SP īstenošanas periodā.

Lai konstatētu KLP SP īstenošanas radīto tiešo vai netiešo ietekmi uz vidi, izmantojot valsts vides monitoringa un citus pieejamus datus, 2027. gadā tiks izstrādāts monitoringa ziņojums un iesniegts Vides pārraudzības valsts birojam.

KLP SP pieejams un Vides pārskats pieejams: <https://zm.gov.lv/zemkopibas-ministrija/statiskas-lapas/klp-2023-2027/strategiskais-plans-2023-2027?nid=3122#jump>

Vides pārraudzības valsts biroja atzinums pieejams: <https://www.vpvb.gov.lv/lv/media/4358/download?attachment>

Apkopojums par ex-ante iebildumiem vides un klimata jomā

SM	KLP SP daļa	Ieteikuma būtība	Ieteikumu un iebildumu apkopojums		2021		2022.	
			Iebildums, ieteikums	Komentārs no ZM	AREI skaidrojums uz ZM komentāru	2.versija	Komentārs no ZM	
SM4 - SM6	1.nodaļa	Vispārīgs	Nepieciešams uzlabot KLP SP mērķtiecību saistībā ar stratēģiskajiem vides un klimata mērķiem. t.sk., prioritāri Natura 2000 teritorijās.	Nekonkrēta rekomendācija, nav skaidra nepieciešamā rīcība, bet var vērst uzmanību uz to, kas skaidrots aprakstā par zaļo arhitektūru un KLP SP sasaisti ar KLP SP regulas XIII pielikumu teritorijās.	Šajā sadaļā tika prasīts novērtēt, vai ir ņemti vērā iepriekšējie ieteikumi. Secinājums par to, ka jāuzlabo teritoriālā mērķtiecība ir vairākos mūsu ziņojumos. Esošais KLP SP piedāvājums paredz risinājumus ĪJT, riska ūdensobjektos, bet Natura 2000 LIZ zemēs (piemēram, ilggadīgajos zālajos, kuri ir ekoloģiski un ainaviski nozīmīgas teritorijas) nav risinājumu.	Lai gan KLP SP ir atsevišķi pastiprināti nosacījumi ĪJT un Natura 2000 teritorijās, tomēr joprojām vairums potenciālo iespēju LLVS, Ekoshēmās un pasākumos nav izmantota, lai sniegtu efektīvāku KLP SP ieguldījumu, definējot priekšrocības kritērijos un nosacījumos riska teritorijām, ĪJT un Natura 2000.	Nav papildus komentāru.	
SM4 - SM6	1.nodaļa	Vispārīgs	Saglabājas trūkums, ka KLP SP nenodrošina kvantitatīvi vērtējamu īstenojamo intervenču ietekmi uz vides un klimata stratēģisko mērķu sasniegšanu (piemēram, par kādu CO2 ekvīv. apjomu samazināsies emisijas lauksaimniecības sektorā? Kāda ir LPI mērķvērtība 2027. gadā?)	KLP SP mērķi tiek noteikti Rezultātu rādītāju līmenī, kā to nosaka KLP SP regula. Rezultātu rādītājos nav jānosaka Lauku putnu indekss 2027. gadā, turklāt, norādām, ka SM6 apraksta 2.1.1. apakšnodaļas ietvaros ir konstatēts šāds LPI ziņojuma secinājums: "Joprojām grūti vērtēt Lauku putnu indeksu pēdējo gadu samazinājuma iemeslus. Pašlaik trūkst specifisku pētījumu, kas analizētu dažādu lauku atbalsta pasākumu ietekmi uz lauku putnu indeksus veidojošo sugu populācijām. Valstij jāveic mērķtiecīgus pētījumus, kas ļautu novērtēt Latvijas Lauku attīstības programmā ietvertu pasākumu ietekmi uz lauku putnu indeksu veidojošajām sugām."	Var jau tā palikt, bet kādā brīdī to noteikti prasīs, ja ne EK, tad caur NAP novērtēšanu, tāpēc šobrīd ar to nerēķināties nav teorētiski varam, bet garākā laika periodā nav atbilstoši.	Pēc būtības nav uzlabots, jo Regula neprasa.	KLP SP rādītāji noteikti atbilstoši KLP SP noteikto rezultātīvo rādītāju ietvaram. Tāpat pasākumu īstenošanā tiks uzkrāti dati, lai nodrošinātu kvantitatīvu vērtējumu, tostarp lai nodrošinātu informatīvā ziņojuma sagatavošanu izskatīšanai Ministru kabinetā līdz 2025.gada 30.oktobrim.	
SM4 - SM6	1.nodaļa	Vispārīgs	Stratēģisko uzstādījumu definēšanā nav veidota sabalansēta pieeja. ... jāpilnveido stratēģiskie uzstādījumi, kā arī SM4 definēt atsevišķu stratēģisko uzstādījumu no SM5 un SM6.	Nekonkrēta rekomendācija, nav skaidra nepieciešamā rīcība. Jebkurā gadījumā, uzskatām, ka stratēģiskais uzstādījums "Katra saimniecība, efektīvi izmantojot resursus, iegulda bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā un klimata pārmaiņu mazināšanā", aptver visus 3 vides/klimata mērķus un to nodalīšana neatstās nekādu ietekmi un finansējuma sadalījumu, kā arī intervenču izvēlēm	KLP SP minēts, ka vides un klimata mērķos tiek paredzēts ieguldīt vairāk par 50% publiskā finansējuma, un tas saistīts tikai ar vienu no sešiem stratēģiskajiem uzstādījumiem, tādējādi to definēšanā nav veidota sabalansēta pieeja, citi stratēģiskie uzstādījumi attiecas uz daudz mazāku KLP ieguldījumu. Tāpat nav skaidra izvēlētā pieeja šajā stratēģiskajā uzstādījumā, attiecinoši uz katru saimniecību pretstatā pārējiem stratēģiskajiem uzstādījumiem, kuros ietverts plašāks tvērums (Kāpēc uzstādījumā par ienākumu palielināšanu nav minēta katra saimniecība, kas būtu vēl svarīgāk?). Intervencēs iekļauti rezultāta rādītāji apliecina, ka katra saimniecība nesniegs šādu	Nav ņemts vērā. Aicinām pārformulēt uz reālistiskāku uzstādījumu (izņemot 'Katra' un mainīt 'efektīvi' uz 'ilgtspējīgi': Saimniecības, ilgtspējīgi izmantojot resursus, iegulda bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā un klimata pārmaiņu mazināšanā	Šāds nozares stratēģiskais uzstādījums ir diskusiju rezultāts ar sabiedrību, uzsākot darbu pie KLP SP projekta izstrādes, un mums nav mandāta to pašiem mainīt bez sabiedrības iesaistes.	

					ieguldījumu (resp., intervences nepārkļās visus 1,9 milj. ha uz pilnīgi visas saimniecības ar vides un klimata pasākumiem!). Zināmā mērā šajā stratēģiskajā uzstādījumā ir ielikta pretruna, iekļaujot jēdzienu “..efektīvi izmantojot resursus..”, jo bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā nereti ir aktuāla resursu ekstensīvāka izmantošana, nevis intensīva, kura tiek saistīta arī ar efektivitāti. Uz klimata pārmaiņām “..efektīvi izmantojot resursus..” ir attiecināms, lai gan arī SM4 kontekstā vairākas intervences saistāmas ar preventīvām darbībām vai ekstensīvāku resursu izmantošanu (piem., zālāji organiskajās augsnēs, BLA). KLP SP sagatavotajā versijā patlaban nav iespējams izsekot ieguldījumiem bioloģiskās daudzveidības saglabāšanā un klimata pārmaiņu mazināšanā no katras saimniecības. Kā minimālais risinājums būtu izņemt vārdu 'Katra' un sākt uzstādījumu 'Saimniecības..!'		
SM4 - SM6	1.nodaļa	Zaļais kurss	Kopumā KLP SP stratēģijas izklāstā pietrūkst izvērstākas analīzes par starptautiskajām stratēģijām un rīcībām - Zaļais kurss, No lauka līdz galdam, ES biodaudzveidības stratēģija u.c. Nepieciešams iekļaut aprakstu, ko tās paredz, kāda ir to sinerģija un kā KLP SP tās ņem vērā.	KLP SP atbilstoši aktuālajam priekšlikumam EK īstenošanas aktos, tiks iekļauta jauna nodaļa (2.3.3.nodaļa), kurā tiks skaidrots Latvijas ieguldījums Eiropas Zaļā kursa mērķos, izmantojot piedāvātās atbalsta intervences		Ņemts vērā. Veikti atsevišķi papildinājumi aprakstos, taču pamatojumā nav veidota tiešāka saikne KLP SP sniegumu. Sniegtajai informācijai nav sasaistes ar tālāk definēto KLP SP, piemēram, saistībā ar zaļā kursa mērķiem aprakstā minēta pozitīvā Bioloģiskās lauksaimniecības izaugsme un tās devums, taču tālākie intervenču KLP SP rādītāji liecina, ka nav paredzēta bioloģiskās lauksaimniecības izaugsme, bet esošās situācijas saglabāšana, praktiski nepalielinot atbalstītās platības.	Skaidrojums par KLP SP iekļauto pasākumu devumu Zaļā kursa mērķus sasniegšanai ir sniegts KLP SP 2.3.3. nodaļā Atbilstība Savienības 2030. gada mērķiem, kas noteikti stratēģijā “No lauka līdz galdam” un ES Biodaudzveidības stratēģijā 2030. gadam, un ieguldījums to sasniegšanā. . Bioloģiskās lauksaimniecības platībām ir paredzēts atbilstīgo platību pieaugums. Tāpat ir paredzēts jauns atbalsta pasākums kā LA18 Pārtikas kvalitātes shēmas, kur būtiskākā finansējuma daļa plānota par dalību bioloģiskās lauksaimniecības pārtikas kvalitātes shēmā.
SM4 - SM6	1.nodaļa	Demarkācija	KLP SP nedod ieskatu par demarkāciju, sinerģiju un koordinētību ar citiem ES fondiem, kas tiek izlietoti KP teritorijā un KLP atbalsta saņēmējiem.	Sagatavots izvērstis apraksts par papildinātību un demarkāciju ar citiem ES finanšu instrumentiem (4.5.nodaļa)		Atsevišķi papildinājumi veikti.	KLP SP ir ietverta atsevišķa apjomīga tabula ar demarkāciju, sinerģiju un koordinētību ar citiem fondiem - 4.5.sadaļa
SM4 - SM6	2.nodaļa	Vispārīgs	Lai panāktu lietderīgāku KLP SP ieguldījumu, nepieciešams mērķteritorijas un citus atbalsta saņemšanas kritērijus iestrādāt arī saistītajos normatīvajos aktos.	KLP SP ir stratēģisks dokuments, kas aptver izvirzītos mērķus, risināmās vajadzības, plānoto intervenču vispārīgus aprakstus. Detalizēta informācija par atbalsta saņemšanas nosacījumiem, t.sk., kritēriji, tiks atrunāti nacionālajā regulējumā kā līdz šim.	tas ir jāmin KLP SP.	Nav ņemts vērā, norādes par to, ka jāņem vērā noteikti kritēriji ir iekļaujamas pasākumu aprakstos.	Lai nodrošinātu KLP SP iekļauto intervenču īstenošanu šobrīd tiek izstrādāti atbilstoši nacionālie likumdošanas akti.
SM4 - SM6	3.nodaļa	Finansējums/ Intervences	Sagatavotajā KLP SP ekoshēmu finansējums gandrīz 2 reizes pārsniedz LA	KLP SPR 97.pants nosaka, ka katru kalendāro gadu vismaz 25% no tiešo maksājumu aploksnes ir jārezervē ekoshēmām.	Saprotu, ka formālie kritēriji izpildās, bet konstatējums saka, ka nav pamatots, kāpēc tik liels uzsvars uz ekoshēmām finansējuma sadalījumā, nevis jau līdz šim praksē	Nav komentāru.	Atbalstam dažādās agrovīdes shēmās un bioloģiskajai lauksaimniecībai, kā arī citiem ar vides/klimata mērķu sasniegšanu saistītiem atbalsta pasākumiem, t.sk., vides

			<p>intervencēm atvēlēto. Esošais pamatojums nesniedz skaidrojumu šādam izvēlei.</p>	<p>Ekoshēmas ir maksājums, ko piešķir, lai stimulētu un atlīdzinātu par sabiedriskā labuma radīšanu ar videi un klimatam labvēlīgas lauksaimnieciskās prakses starpniecību, vai kā kompensācija par šādas prakses īstenošanu.</p> <p>Skaidrot par reformas nosacījumiem attiecībā uz ekoshēmu %, kā arī LA finansējuma kopējo samazinājumu. Kopumā LA finansējums ir gandrīz 3x mazāks kā I pīlāra finansējums. Lai stiprinātu mazo un vidējo saimniecību attīstību, kā arī jaunos lauksaimniekus tiks veikta pārdale no TM uz LA 74,3 milj. EUR apmērā. Tomēr LA finansējums salīdzinājumā ar iepriekšējo plānošanas periodu ir samazināts par 248,5 milj. EUR, kas būtiski ietekmē izvēlēto intervencu mērķu izpildi.</p>	<p>pārbaudītiem vides pasākumiem (nav domāts LA kopumā, bet tieši vides&klimata LA pasākumu attiecība pret ekoshēmu finansējumu).</p>		<p>investīcijām saimniecībās, tiks atvēlēti vismaz 43,6% II pīlāra finansējuma. Tomēr, ņemot vērā, ka kopumā lauku attīstības finansējums ir gandrīz 3x mazāks kā I pīlāra finansējums, absolūtā vērtībā summa sanāk mazāka kā ekoshēmām, kurām ir jāatvēr 25% no tiešo maksājumu aploksnēs.</p>
SM4 - SM6	3.nodaļa	Vispārīgs	<p>Jaunajām intervencēm un LA11 KLP SP ir mainīta konceptuālā pieeja, ieviešot ekoshēmas un mainot likmju struktūru. Tādējādi paredzams, ka sākotnēji rezultāta rādītāji būs zemāki. Lai sasniegtu definētās mērķa vērtības, nepieciešams paredzēt aktīvas informatīvās kampaņas un pirmajos gados neierobežot saistību uzņemšanos par jaunām papildu platībām pretstatā tam, kā tas bijis iepriekšējos gados.</p>	<p>Rādītāji ir plānoti piesardzīgi. Tiks organizēta sabiedrības informēšana KLP SPR 97.pants nosaka, ka katru kalendāro gadu vismaz 25% no tiešo maksājumu aploksnēs ir jārezervē ekoshēmām.</p>	<p>No lielākajiem pasākumiem TM4.6. un LA11. 2023. gadā sasniegt uzreiz plānoto ir risks.</p>	<p>Būtība nemainās.</p>	<p>Jaunu saistību uzņemšana tiek ierobežota tikai vienā gadījumā, t.i. ja prognozes liecina, ka finansējums būs nepietiekams, lai segtu uzņemtās saistības. Informatīvie pasākumi tiek un tiks veikti.</p>
SM4 - SM6	4.nodaļa	Rādītāji	<p>R14 – R24 un R29 – R34 ir no platībām tieši izrietošie platību maksājumu rādītāji, kuri veido hektārus un vai platību īpatsvaru procentos. Attiecīgi iznākuma rādītājs vai nu sakrīt ar R, vai tiek atbilstoši aprēķināts. Tā kā patlaban KLP SP nav sniegts likmju aprēķina</p>	<p>EK īstenošanas akti neprasa iekļaut KLP SP atbalsta likmju aprēķinus, jo KLP SP ir stratēģisks dokuments, kas aptver izvirzītos mērķus, risināmās vajadzības, plānoto intervencu vispārīgus aprakstus, lai sniegtu priekšstatu par plānoto KLP realizēšanu Latvijā, taču pie katras no intervence 5.nodaļas aprakstā ir sniegta likmju aprēķina metodika, kas ļauj</p>	<p>Esošie apraksti tomēr neļauj izsekot aprēķinam pēc būtības.</p>	<p>Likmju pamatojums ir nepietiekams, lai spriestu par tā pamatotību. Piemēram, ekoshēmās atbalsts paredzēts ievērojamā apjomā jau par esošu lauksaimniecisko praksi, tāpēc nav pamata apgalvot, ka ekoshēmas ieviešana rada papildu izmaksas.</p>	<p>Informācija par katras ekoshēmas kompensācijas likmes aprēķinu ir sniegta KLP SP 5.nodaļas 7.sadaļā.</p>

			pamatojums, problemātiski novērtēt cēloņsakarības, jo īpaši tas attiecināms uz ekoshēmām, kuras ir jaunas intervences.	izdarīt secinājumus par likmju tvērumu.			
SM4	1.nodaļa	Intervences loģika	Latvijā veiktie pētījumi neliecina, ka saudzējošas augsnes apstrādes metodes (intervence TM 4.4) dos ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanā, tā būtu vairāk attiecināma uz SM5 nevis SM4.	TM4.4. ir attiecināta uz SM5. Mēs nevaram balstīties tikai uz Latvijā veiktiem pētījumiem, ir jāņem vērā arī pasaulē veiktie pētījumi. Prakse "Minimāla augsnes apstrāde" kā viens no potenciāli ieviešamiem SEG emisijas samazinošiem pasākumiem ir minēts LLU 2018.g. Monogrāfijā "SILTUMNĪCFEKTA GĀZU EMISIJU SAMAZINĀŠANAS IESPĒJAS AR KLIMATAM DRAUDZĪGU LAUKSAIMNIECĪBU UN MEŽSAIMNIECĪBU LATVIJĀ" Prakses saudzīgai augsnes apstrādei un pat konservējošo lauksaimniecību iesaka piemērot arī EK: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/key_policies/documents/factsheet-agri-practices-under-ecoscheme_en.pdf		Ieteikuma būtība, bija mainīt sagaidāmās pasākuma ietekmes jomu. Tas ņemts vērā, attiecinājums mainīts no SM4 uz SM5.	Pārskatot rezultātu rādītājus, TM4.4. ir sasaitīts tikai ar SM5.
SM4	1.nodaļa	Vispārīgs	SM4 KLP SP nav visu Latvijas klimata mērķu apraksta, tostarp Latvijas stratēģijā klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050.gadam noteikto zemes sektora mērķu apraksta, kā arī ieskicējuma par ES Fit to 55 pakotnes ietvaros plānotajiem un šobrīd diskutētajiem klimata pārmaiņu samazināšanas mērķiem Latvijai periodā līdz 2030.gadam.	Tiks papildināts SM4 situācijas apraksts par Latvijas stratēģijā klimatneitralitātes sasniegšanai līdz 2050.gadam. Ņemot vērā, ka joprojām noris diskusijas par mērķu pārskatīšanu, tad uzskatām, ka jau šobrīd situācijas analizē ietvertā informācija ieskicē galvenos problēmjautājumus.		Apraksts par Latvijas nacionāli noteiktajiem klimata pārmaiņu samazināšanas mērķiem zemes sektorā un diskusiju noslēguma stadijā esošajām ES regulējuma izmaiņām (nacionālo mērķu palielinājums) - KLP SP nav ietverts (<i>uz to norāda arī EK</i>). ES plānotā ZIZIMM mērķa vērtības palielināšana, kuras izpildei jo īpaši nozīmīga būs organiskās augsnes apsaimniekošana un CO2 piesaistes palielināšana meža platībās, nav pieminēta.	KLP SP 2.nodaļā SM4 aprakstā ir ietverti Nacionālā klimata un enerģētikas plāna 2021.-2030.gadam mērķi 2030.gadam. Atsauce uz 2050.gada mērķiem sniegta KLP SP pielikumā SM4 situācijas aprakstā 147.rindkopā.
SM4	1.nodaļa	Intervences loģika	SM4 SVID aprakstā un konstatējumos nav minēti apsverumi attiecībā uz ilgtspējīgas enerģētikas attīstību ne lauksaimniecībā, ne pārstrādē, taču	Grūti izprotams, kā praktiski ieviest, bet var izvērtēt iespēju aptvert, izstrādājot atbalsta saņemšanas nosacījumus nac. regulējumā	Jā, tas pamatā risināms caur nac. regulējumu un kritērijiem, ka primāri atbalsta projektus, kuri samazina emisijas lauksaimniecības nozarē (minerālmēsli lietošanu u.c.), nevis enerģētikas sektorā (kaltes būvniecību). Pie tam SVID nav teikts, ka energoefektivitāte ir problēma. Šobrīd kaltes jau ir atbalstītas lielā	Jā, tas varētu būt nacionālajā regulējumā.	LA4.1.4. plānoti ieguldījumi AER ražošanā, izmantošanai pašpatēriņam, kā arī energoefektivitātes pasākumi (gan lauku saimniecībās, gan pārstrādes uzņēmumos). Savukārt LA4.1.2. emisiju samazinošiem pasākumiem lauksaimniecības sektorā. Atbilstoši

			intervencēs tam paredzēta salīdzinoši nozīmīga loma. Intervences ieviešanā ieteicams veikt uzskaiti starp KLP SP ieguldījumu lauksaimniecības un enerģētikas sektoros emisiju uzskaitē, lai nodrošinātu, ka prioritāri tiek atbalstīti ieguldījumi lauksaimniecības sektora SEG emisiju samazināšanā.		apjomā un visticamāk vajadzēs kompensācijas, lai kompensētu elektroenerģijas cenu kāpumu..		intervencu īstenošanas ietvaram tiks veidota arī datu uzskaitē.
SM4	5.nodaļa	Rādītāji	Intervencei LA 8 izvēlētai mērķa vērtībai O.14 nav precīzas atbilstības, jo intervence neparedz papildus saistības, kas pārsniedz obligātās prasības.	Pārbaudīt		Ņemts vērā, O.14 nomainīts uz O.15	Intervencei izvēlēta mērķa vērtība izvēlēta pēc būtības - dot ieguldījumu klimata pārmaiņu mazināšanā un spējā pielāgoties tām.
SM4	5.nodaļa	Rādītāji	LA4.6. attiecināta uz R27, kas ir projektu skaits. Tas neatspoguļo intervences ieguldījumu mērķi pēc būtības. Labāka atbilstība ir R31, jo intervences rezultātā tika atjaunotas ES nozīmes zālāju biotopu platības. Svarīgs rezultāts ir tieši atjaunotā platība, kura noteikta 1 300 ha apmērā, tāpēc ieteicams platības rādītāju iekļaut vismaz kā papildu rādītāju.	Rādītāji izvēlēti atbilstoši rādītāju vadlīnijām (fiches). R.31 nepiemēro investīciju pasākumam. LA4.6. ir mainīts rezultatīvais rādītājs uz R.32, bet arī tā ietvaros ir jānorāda īstenoto projektu skaits. Papildus skaidrojām, ka katrai intervencei 5. nodaļas aprakstā ir iekļauta informācija par plānoto ikgadējo izlaides rādītāju noteikšanas metodoloģiju, kas ir papildināta ar informāciju par īstenojamo projektu platību.	minams KLP SP	Intervences aprakstā KLP SP ir minēta katra projekta minimālā platība un kopējā mērķa platība. Iepriekš šī informācija nebija ietverta.	Nav papildus komentāru.
SM4	5.nodaļa	Rādītāji	LA 4.3 mērķa vērtība ir 372 meliorācijas projekti, bet no intervences apraksta nav gūstama informācija par to, cik projekti plānoti lauksaimniecības, cik meža zemē, kāda varētu būt projektu vidējā ietekmētā platība	Rādītāji neparedz šādi nodalīt, informācija uzkrājama intervences īstenošanas laikā.	minams KLP SP	KLP SP nav iekļauta papildus skaidrojoša informācija - atbilstoši ieteikumam. Informācija par dalījumu lauksaimniecības un meža platībās un aptuveno ietekmēto platību būtu nepieciešama ietekmes novērtēšanai klimata pārmaiņu samazināšanas jomā.	KLP SP rādītājs tika noteikts atbilstoši EK komentāriem. Rādītājs neparedz nodalīt atsevišķi meliorācijas projektus īstēnotus lauku zemē un atsevišķi - meža zemē. Informācija uzkrājama intervences īstenošanas laikā. Priekšroka tiks sniegta projektiem, kas nodrošinās meliorācijas sistēmu sasaisti, tas ir pašvaldības nozīmes koplietošanas meliorācijas sistēma ietek valsts nozīmes meliorācijas sistēmā, kas atjaunota 2014.-2020.gada plānošanas periodā.
SM4	5.nodaļa	Finansējums/Intervences	LA 7.1 mērķa vērtība ir neadekvāti zema attiecībā pret apmežošanai pieejamo mazproduktīvo lauksaimniecības zemi	Pieejamā finansējuma ietvaros nav iespējams paredzēt lielāku teritoriju	Saprotams, bet tas nozīmē arī, ka efektīvākais pasākums tiks ieviests nelielā apjomā.	Apmežotas zemes mērķa vērtība palielināta no 3500 ha uz 10 281 ha, bet darbībai pievienota daļa no LA8 "Ieguldījumi meža ekosistēmu noturības un ekoloģiskās vērtības uzlabošanai" darbībām, kur attiecīgi samazināts	Ņemot vērā klimata politikas uzstādījumus, pasākumā būtu nepieciešami grozījumi, lai izmantotu lielāku potenciāli pieejamo mazvērtīgo LIZ, it īpaši organiskās augsnes, kā arī iespējams pārskatīt citus pasākuma

			un jo īpaši attiecībā pret LIZ ar organisko augsni, kuras apmežošana dod vislielāko klimata pārmaiņu samazinājuma efektu.			finansējums. Kā rezultātā situācija pēc būtības nav mainījies un ieteikums paliek spēkā. Apmežošanas darbība noteikti būtu mērķtiecīgāka un ar nozīmīgāku klimata pārmaiņu samazināšanas potenciālu, ja nosacījumos ietvertu papildus atbalsta intensitāti organiskās augsnes apmežošanai. Ņemot vērā aktuālo klimata politiku, tas būtu nacionāli nozīmīgi un sasaistē ar 2025.gadā plānoto kūdras augsnes kartējuma informācijas iegūšanu valstī (GAEC2 kontekstā) - praktiski realizējami.	nosacījumus, lai sniegtu lielāku klimata pārmaiņu samazinājuma efektu.
SM4	5.nodaļa	Intervences loģika	LA 8 mērķa vērtības 54 000 ha novērtēšanu aprūrina tas, ka KLP SP nav pieejama informācija mērķa platības sadalījumu kopšanai un neproduktīvo mežaudžu nomaīnai.			LA8 ir sadalīta, mežaudžu nomaīņas daļu (atjaunošanu) pārnesot uz LA 7.1. Kopšanas mērķa platība 10281 ha ir samērīga, bet attiecināmās izmaksas 204 EUR ir zemas atbilstoši aktuālajai situācijai, kas var radīt risku, ka atbalsts netiek izmantots (jo neatmaksājas).	Neproduktīvo mežaudžu nomaīņa ietverta 7.1. intervencē, bet šeit atbalstāma tikai kopšana pēc mežaudžu nomaīņas. Vēsturiski mežaudžu nomaīņa nav bijusi apjomīgākā pasākuma daļa, salīdzinot ar kopšanas aktivitātēm. Kā jau minēts, jāpārskata likmes apmērs kopšanai, lai nerastos riski, ka zemas pretendentu aktivitātes dēļ netiek sasniegti plānotie rādītāji.
SM4	1.2.5.nodaļa	Vispārīgs	Rezultātu rādītāju plānošanā nav ņemts vērā Fit to 55 izvirzītais ES un nacionālo klimata mērķu palielinājums periodā līdz 2030. Īpaši var uzsvērt to, ka nav ņemts vērā ZIZIMM sektora ambiciozais klimata mērķu palielinājums laika periodā 2020-2030 un tas, ka ZIZIMM sektoram 2050.gada klimatneitralitātes mērķa sasniegšanā ir būtiska loma – nepieciešamas mērķtiecīgas darbības CO2 piesaistes palielināšanā jau tagad, jo attiecībā uz mežu nav iespējami īstermiņa risinājumi. Ar ZIZIMM sektoru saistītās intervences ir precīzi vērstas, bet saistībā ar to nepietiekamajām mērķa vērtībām, nedos pietiekamu devumu Latvijas klimata pārmaiņu samazināšanas mērķu sasniegšanā.	Kāds konkrēti ir priekšlikums? <i>Visticamāk finansējums mežiem, jo jānodrošina CO2 piesaistes palielinājums</i>	Viens priekšlikums ir nr.39 palielināt (samērīgi) apmežojamās platības.	Ņemot vērā 2023.gadā (pieņemot grozījumus ZIZIMM un SPR regulās) sagaidāmos klimatneitralitātes sasniegšanas mērķrādītājus Latvijai, ar ZIZIMM sektoru saistītajām intervencēm būtu jābūt prioritārākām - attiecīgi to mērķa vērtībām un atbalsta likmēm kopumā lielākām. Šobrīd KLP SP attiecībā uz ZIZIMM plānots pēc iepriekšējā perioda pieejas. Iespējams jāorientējas uz plāna pārskatīšanu līdz ar jaunā ES regulējuma pieņemšanu.	Tiek sekots līdzi ES regulējuma izmaiņām un nepieciešamības gadījumā notiks plāna pārskatīšana atbilstoši jaunam regulējumam un atbalsta likmju izmaiņām, lai sasniegtu pietiekamu devumu klimata pārmaiņu samazināšanas efektam.

SM4	4.nodaļa	Rādītāji	SM4 mērķvērtību noteikšana, balstoties uz iepriekšējā perioda aktivitāti, informāciju par iepriekšējo pieredzi attiecībā uz pieprasījumu, nav atbilstošs, jo periodā 2020-2030 ES un attiecīgi arī Latvijas līmenī ir izvirzīti daudz ambiciozāki klimata pārmaiņu samazināšanas mērķi, virzībā uz kuru sasniegšanu, KLP SP ir jādod atbilstoši lielāks ieguldījums.	Mērķvērtības noteiktas prognozējot iespējamo lauksaimnieku interesi iesaistīties atbalsta intervencēs (balstoties uz iepriekšējo periodu), kā arī rēķinot potenciālās atbalsttiesīgās platības/dzīvniekus. Ambīcijas ir noteiktas politikas līmenī, tomēr lauksaimnieku motivāciju nenosaka politisko ambīciju līmenis, bet gan adekvāti atbalsta instrumenti, kas palīdzētu kompensēt negūtos ienākumus. Ņemot vērā pieejamo finansējumu un vairāk kā 2 gadu ilgušās diskusijas ar lauksaimniekiem, apsverot piedāvātos atbalsta instrumentus, uzskatām, ka mērķa vērtības ir noteiktas reālistiski.	Šis konstatējums ir saistīts ar emisiju samazināšanas mērķi, resp., mēs neredzam, ka šie mērķi tiks sasniegti ar esošo KLP SP piedāvājumu. Šeit mēs nevērtējam, vai tiks kompensēti negūtie ienākumi.	Aktuālā politiskā konteksta izmaiņu nepilnīga ievērtēšana mērķu noteikšanā, tā vietā orientējoties pēc iepriekšējā perioda situācijas, var radīt nepieciešamību veikt papildus cilvēkresursu un finansu kapacitāti plāna pārskatīšanai īstermiņa periodā pēc tā apstiprināšanas.	KLP SP ir jārisina vajadzības 10 specifisko mērķu ietvaros. Lauku attīstības finansējums salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu ir samazināts, attiecīgi nav iespēju ar KLP SP atbalstu izvirzīt ambiciozu mērķu izpildi.
SM5	1.,2.,5.no daļas	Intervences loģika/Rādītāji	KLP SP nepieciešams precizēt ar amonjaka emisiju samazinājumu saistīto intervences loģiku un skaidrāk nodalīt ar to saistītās intervences. Intervencei LA10.3. var paredzēt tiešu ieguldījumu SM5 saistībā ar gaisa kvalitātes uzlabošanu.	Atbilstoši "Cover note", amonjaka emisiju mazināšanas novērtēšana notiek ne tikai SM5, bet arī SM4 ietvaros. SM5 ietvaros, ar rezultatīvo rādītāju R.20., amonjaka emisijas augkopības sektorā palīdzēs mazināt TM4.5., kurā ir paredzēta tieša šķidrmēslu iestrāde augsnē izmantojot lentveida izkliedētāju vai inžekcijas metodi. Savukārt no LA4.1. būs pieejams atbalsts precīzo tehnoloģiju iegādei, t.sk. šķidrmēslu tiešai iestrādei, kā arī tiks atbalstīti ieguldījumi kūtsmēslu krātuvju nosegšanai un pārbūvei. SM4 ietvaros, ar rezultatīvo rādītāju R.13, lai samazinātu SEG un amonjaka emisijas no lopkopības sektora, LA10.3. sniegumu dos caur pagarinātas ganīšanas sezonu piena govīm (160 dienas), kas tiks attiecināts uz 44 494 liellopu vienībām, savukārt, intervence LA11, - palielinot kopējo piena govju skaitu sektorā līdz 33 000 galvām, jeb liellopu vienībām.		Ir norādīts.	Nav papildus komentāru.
SM5	2.,3.,5.no daļas	Intervences loģika/Rādītāji	SM5 intervences stratēģija ir daļēji atbilstoša, tā papildināma ar LA10.3.	Atbilstoši "Cover note", amonjaka emisiju mazināšanas novērtēšana notiek ne tikai SM5, bet arī SM4 ietvaros. SM5 ietvaros, ar rezultatīvo rādītāju R.20., amonjaka emisijas augkopības sektorā palīdzēs mazināt TM4.5., kurā ir paredzēta tieša šķidrmēslu iestrāde augsnē izmantojot lentveida izkliedētāju vai inžekcijas metodi. Savukārt no LA4.1. būs pieejams atbalsts precīzo tehnoloģiju iegādei, t.sk. šķidrmēslu tiešai iestrādei, kā arī tiks atbalstīti ieguldījumi kūtsmēslu krātuvju nosegšanai un pārbūvei. SM4 ietvaros, ar rezultatīvo rādītāju R.13, lai samazinātu SEG un amonjaka emisijas no lopkopības sektora, LA10.3. sniegumu dos caur pagarinātas ganīšanas sezonu piena govīm (160 dienas), kas tiks attiecināts uz 44 494 liellopu vienībām, savukārt, intervence LA11, - palielinot kopējo piena govju skaitu sektorā līdz 33 000 galvām, jeb liellopu vienībām.	Amonjaks pamatā tiek saistīts ar gaisa kvalitāti, tāpēc SM5 būtu atbilstošāks.	Nav komentāru.	Nav papildus komentāru.
SM5	2.,3.,5.no daļas	Intervences loģika/Rādītāji	Caur intervenci TM4.6. tā rada negatīvu ietekmi uz SM6.	Nav ņemts vērā, jo nepiekrītam novērtētāju argumentācijai. Intervence TM4.6. ietver arī zālāju biotopus un tajos apsaimniekošana ir jāveic atbilstoši konkrētā biotopa nosacījumiem neskatoties uz to vai to pieteiks arī ekoshēmai.	(Attiecībā uz biotopiem viss kārtībā.) Saredzam risku, ka šī intervence mazinās 710 platības, lai izpildītu blīvuma nosacījumi tie tiks ielaboti. Mērķa platība ļoti augsta, vismaz pirmajos gados grūti sasniedzama.	Nav ņemts vērā. Pasākuma ieviešana veicinās zālāju intensifikāciju un vēl ātrāku LLVS1 minētā samazinājuma iestāšanos, t.sk., organiskās augsnēs esošo zālāju uzaršanu/ielabošanu. Pareizi tiek minēts, ka lopkopības saimniecības ir ļoti atšķirīgas un šāda pasākuma ieviešanā nepieciešami papildu kritēriji attiecībā uz	Šāds komentārs liecina, ka nav vienotas izpratnes par zālāju definīciju atbalsta politikas ietvaros. Intervence TM4.6. ir saistīta un dod ietekmi tikai SM4. TM4.6 saistības pārsniedz LLVN 1 prasības, paredzot, ka saistības ir jāuzņemas individuālā līmenī par visiem zālājiem nevis tikai ilggadīgajiem zālājiem. LLVN

				<p>Ekoshēmu nosacījumi ir papildus saistības.</p> <p>Atbalstīti tiks visi zālāji (ilggadīgie zālāji un aramzemē sētie zālāji), jo izvērtējot Latvijas situācija tika secināts, ka zālāju sadalījums pa lopkopības sektoriem nav vienmērīgs, ilggadīgo zālāju platības pārsvarā apsaimnieko saimniecības ar ganāmiem mājlopiem, bet piena lopkopības saimniecībās dominē aramzemē sēto zālāju platības. Tāpēc, lai neradītu diskriminējošu vai kropļojošu situāciju lopkopības nozarēs, atbalsts ir paredzēts visiem zālājiem. Turklāt aramzemē sētie zālāji ir potenciālie ilggadīgie zālāji, jo atbalsta kontekstā par ilggadīgo zālāju tiek uzskatīta platība, kurā 5 gadus pēc kārtas ir bijis deklarēts zālājs.</p>		<p>saimniecību izmēru un novietojumu. Saglabājot intervenci esošajā redakcijā, tiek:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) atbalstīta parastā prakse 2) diskriminēti ekoloģiski jutīgie zālāji, izslēdzot tos no atbalstāmajām platībām 3) palielināts risks samazināt 710 platību uz 720 platības pieauguma rēķina un līdz ar to radīt negatīvu ietekmi uz emisijām (vajadzību SM4 V2) 4) potenciāls risks samazināt bioloģisko daudzveidību un ainavu daudzveidību (SM6 mērķis) <p>Skatot ZM komentāru par sākotnējo vērtētāju piezīmi, secinu, ka attiecībā uz biotopiem nav viss kārtībā, jo atšķirībā no sākotnējās versijas, jaunajā versijā TM4.6. biotopi vairs NAV atbalsttiesīgā platība (citēju: Atbalstu nepiešķir par ekoloģiski jutīgiem ilggadīgajiem zālājiem, jo to aizsardzība un aizliegums tos apart ir noteikts LLVN 9., 337.lpp.). Ja GAEC09 argumentu izmanto biotopu neiekļaušanai TM4.6 atbalsttiesīgās platībās, tad kādēļ tādu argumentu par GAEC01 (aizliegums uzart, ja valstī samazinās par 5%) neizmanto ilggadīgiem zālājiem Uz to arī nerosinu, bet secinu, ka tāpat tomēr arī biotopi būtu iekļaujami atbalsttiesīgās platībās. Nav skaidrs, kādēļ šajā gadījumā biotopi ir izslēgti no atbalstāmās platības. Īpaši, ņemot vērā, ka atbalsta apjoms biotopiem salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu netiek palielināts (izņemot min palielinājumu I. klasei) un atbalsta aprēķinā nav ietverta kompensācija par negūtiem ienākumiem, ja platību izmantotu kā aramzemi. Biotopi ir nevienlīdzīgā situācijā ar citiem zālājiem, jo aizliegums uzart tiem uzlikts, bet kompensācija par to netiek iekļauta atbalsta maksājumā. Arī CO2 uzkrāšanās LA10.5. atbalstā netiek iekļauta atbalsta aprēķinā, tādēļ biotopi var būt atbalsttiesīgi TM4.6. atbalstam, jo tas vērsti uz oglekļa uzkrāšanu. (turpin. nāk šūnā)</p>	<p>I ir jānodrošina valsts līmenī. TM4.6. atbalstu nepiešķir par ekoloģiski jutīgiem ilggadīgajiem zālājiem, jo to aizsardzība un aizliegums tos apart jau ir noteikts LLVN 9, kas ir pamatprasība, bet ekoshēmu saistībām ir jābūt virs šīm pamatprasībām.</p>
SM5	2.,3.,5.no daļas	Rādītāji	KLP SP nav skaidrots kā rādītājam O.8. tiks nodrošināta nepārklāšanās platību uzskaitē.	Pārklāšanās novērsta, bet vai tas atsevišķi jāskaidro. Nepietiek ar 2.3.2. tabulu un rādītāju ietveršanu katras intervences aprakstā?	O.8 saistās ar ievērojamām platībām ekoshēmām, nepieciešams skaidrot kā tiks novērsta platību pārklāšanās uzskaitē.	Aprēķinot izlaides rādītāju vērtību ir ņemta vērā Komisijas Iestenošanas regula (ES) 2021/2290, ar ko nosaka noteikumus par metodēm, ar kādām aprēķina kopējos izlaides un rezultātu rādītājus, kuri izklāstīti I pielikumā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulai (ES) 2021/2115, ar ko izveido noteikumus par atbalstu	

							stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013.
SM5	3.nodaļa	Rādītāji	Latvijā nav izveidota metodoloģiski pamatota pasākumu ietekmes aprēķinu sistēma nevienam no SM5 provizoriskajiem ietekmes rādītājiem, tāpēc vadošajai iestādei jāizstrādā metodika un jāveic to aprobācija.	Ir sagatavotas vadlīnijas (fiches) kā vērtējami "KLP ietekmes rādītāji".		Fiches nesniedz risinājumu LV, ieteicams pieminēt vismaz VAAD veikto augšņu monitoringu u.c.	Nav papildus komentāru.
SM5	3., 5.nodaļas	Intervences loģika	Pozitīvi, ka paredzētas augstākas likmes ĪJT un riska ūdensobjektos LA10.1. un 10.2 attiecīgi par 20% un 10%, tomēr nepieciešams likmju starpību paaugstināt vēl vairāk, lai sniegtu nozīmīgāku ieguldījumu. Tāpat rosinām paredzēt mitrzemju izbūvi tikai vai galvenokārt ĪJT un riska ūdensobjektos vai būtiski mainīt atbalsta intensitātes nosacījumus.	Intervences LA10.1. un LA10.2. ietveros ir definēta mērķteritorija un pārējā, attiecīgi katrā no teritorijām ir veikti aprēķini par neiegūtajiem ieņēmumiem un zaudējumiem, kas būtu kompensējami. Konstatēts, ka abu intervencu mērķteritorijā, dažādu lauksaimniecisko darbību ierobežojumu dēļ, ir lielāki zaudējumi un neiegūtie ieņēmumi, kas atstāj ietekmi un atbalsta likmju noteikšanu. Intervences LA4.5. īstenošanas vieta intervences aprakstā noteikta kā īpaši jutīgā teritorija, riska ūdens objektu sateces baseinu teritorijas.	Likmju starpības atšķirības taču var pamatot arī ar specifisku mērķteritoriju (problēmas prioritāti/devumu problēmas novēršanā).	Lai gan pamatojuma aprakstos KLP SP uzsvērtas prioritārās teritorijas, pasākumu aprakstos un to nosacījumos tas nav ietverts, lielākoties pasākumi attiecināti uz visu valsts teritoriju.	Intervences LA10.1 un LA10.2. var ieviest visā Latvijas teritorijā, bet mērķtiecīgāk, - mērķplatībā, kas ir īpaši jutīgā teritorija un risku ūdens objektu sateces baseinu teritorijas. Mērķplatībā tiek piemērota 100% atbalsta likme, lai stimulētu šādu paaugstinātu praksi īstenošanu, taču ārpus tās (pārējā Latvijas daļā) atbalsta likmei tiek piemērots samazinājums līdz 10%. LA4.5. intervencei noteikti šādi atlases kritēriju principi (rindošanas kritēji): Mākslīgie mitrāji prioritāri ierīkojami riska ūdensobjektiem noteiktajos riska ūdensobjektu sateces baseinos.
SM5 un SM6	1.,2.nodaļas	Vispārīgs	Nepieciešams paredzēt aktīvas informatīvās kampaņas un pirmajos gados neierobežot saistību uzņemšanos par jaunām papildu platībām.	Saistību uzņemšana agrovides pasākumos tiek ierobežota tikai parādotes signāliem par iespējamu finansējuma trūkumu.	Iepriekšējā pieredze liecina, ka jauniem pasākumiem var būt vajadzīgi pat 2 gadi līdz tie sasniedz mērķplatību.	Nav komentāru.	Jaunu saistību uzņemšana tiek ierobežota tikai vienā gadījumā, t.i. ja prognozes liecina, ka finansējums būs nepietiekams, lai segtu uzņemtās saistības. Informatīvie pasākumi tiek un tiks veikti.
SM5 un SM6	1.,2.,5.nodaļas	Rādītāji	LA4.3, LA4.5, LA4.6 kā mērķvērtības definēts darbību skaits (projekti), kuri paši par sevi neļauj novērtēt mērķa vērtību atbilstību, jo tiem ļoti svarīgas ar projektiem ietekmētās platības. .. Ieteicams starposmos izvērtēt rezultāta rādītājus, t.sk., pievērst	Rādītāji izvēlēti atbilstoši rādītāju fīšēm. Izvērtēšana notiks atbilstoši regulējuma prasībām, turklāt to iespējams vērtēt nepārtrauktās novērtēšanas ietvaros. Papildus norādām, ka katrai intervencei 5. nodaļas aprakstā ir iekļauts skaidrojums par plānoto ikgadējo izlaidis rādītāju noteikšanas metodoloģiju, kas ir papildināta ar informāciju par		Nav komentāru.	Nav papildus komentāru.

			uzmanību ietekmētajām platībām	Īstenojamo projektu platību, taču nav norādama katra projekta "ietekmētā platība", kas ir daudz plašāks jēdziens, rādītājs un KLP nav prasība tādu norādīt.			
SM5 un SM6	1.,2.,5.no daļas	Intervences loģika	KLP SP LA11. tiek mainīta pieeja atbalsta likmēm, lielākoties samazinot pamatlīkmes, taču piedāvājot vairākas papildu iespējas ekoshēmās un citās intervencēs. KLP SP nepieciešams dot skaidrojumu kā šādas izmaiņas varētu ietekmēt LA11. atbalsta saņēmēju aktivitāti un kopējos ieņēmumus.	Uzskatām, ka šāda politikas realizācijas ietekme bija jānovērtē ex-ante procesā. Skaidrojums, ka jaunā politika paredz lielāku ieguldījumu no visu lauksaimnieku puses, tāpēc ir paredzēts ekoshēmu atbalsts, uz kuru var pretendēt arī bioloģiskie lauksaimnieki. Intervences LA11 aprakstā ir norādīta atbalsta likmes aprēķināšanas metodika, kas ir kompensējošs maksājums par intervences prasību izpildes rezultātā radītajiem papildus zaudējumiem un neiegūtajiem ieņēmumiem, kas balstīts uz bruto segumu aprēķinu salīdzināšanas tradicionālajā lauksaimniecības praksē un bioloģiskajā lauksaimniecības praksē.		Šis ir saistāms ar nr.49 ieteikumu, resp., vēršam uzmanību, ka bez info aktivitātēm, 350 tūkst. ha 2023. gadā var netikt sasniegti. Tāpat no KLP SP plānotā redzams, ka Latvija pretstatā Zaļā kursa mērķiem plāno tikai minimāli palielināt Bioloģiski apsaimniekotās platības. Jau līdzšinējā pieredze rāda, ka nosacījumu izmaiņas rada būtiskas ietekmes.	Nav papildus komentāru.
SM5 un SM6	1.,2.,5.no daļas	Intervences loģika/Rādītāji	Pretstatā LA intervencēm ekoshēmu pieeja ir jauna, tāpēc, lai novērtētu mērķvērtību atbilstību, svarīgi zināt kādas ir esošās platības atbilstoši plānotajiem nosacījumiem ekoshēmās? Piemēram, saistībā ar TM4.1. būtiski zināt kādas platības jau patlaban tiek apsaimniekotas atbilstoši izvirzītajiem nosacījumiem, lai novērtētu, cik reālas un ambiciozas ir izvirzītā mērķa platības. Līdzšinējie pētījumi liecina, ka jau patlaban Latvijā dominējošā augmaiņas prakse aramzēmēs ir ar vienu kultūraugu (kvieši) 3 gadus pēc kārtas. Tāpat ievērojami ieguldījumi iepriekšējos periodos precīzajās mēslošanas iekārtās ar atbalstu arī	Atbalsts uzņēmējdarbības uzsākšanai, attīstot mazās un vidējās saimniecības (LA5.) arī ir saglabāts iepriekšējā perioda LAP 2014-2020 apmērā, neņemot vērā inflācijas negatīvo ietekmi uz naudas faktisko vērtību. Ņemot vērā pēdējo 7 gadu periodā bijušo inflāciju (15,2%), šim atbalstam būtu jābūt vismaz 17 500 EUR vienai saimniecībai, turklāt palielināt plānoto atbalsta saņēmēju skaitu vismaz līdz 3000 saimniecībām, līdzīgi kā bija LAP 2014-2020 ietvaros, jo pieprasījums un nepieciešamība pēc šāda atbalsta mazo un vidējo saimniecību grupā ir bijis liels. Nepieņemami ir tas, ka šī atbalsta pasākuma kopējais budžets KLP SP 2023-2027 periodā (plānots 30 milj. EUR) ir par 30% mazāks nekā LAP 2014-2020 periodā (kad bija ielānoti 47,2 milj.EUR).	Mēslošanas plāni pēc VAAD un uzņēmumu aptvertajām platībām jau tagad pārsniedz šo vērtību, jāņem vērā, ka NJT to prasa likums, lielās platībās līdz šim to prasīja arī precīzās mēslošanas tehnoloģijas iegāde, pie tam tas tika apmaksāts no LAP saskaņā ar iespējām IMA. Nosacījumu par 3gadiem lielākoties visi izpilda jau tagad, uz tā visa fona likmes apmērs šķiet nesamērīgs ar citām likmēm ekoshēmās, kurās tomēr būs jāveic zināmas darbības virs normas. Reāla ziņošana uzliek papildu izmaksas, tomēr vai tik lielas un ha apjoms to ietekmē maz, resp., 180 ha ziņošana tehniski diezgan līdzvērtīga 810 ha, zinot, ka viss notiek elektroniski, tāpēc šādas izmaksas uz ha tieši attiecināt nevar. Šīs intervences kontekstā būtu vēlreiz pārskatāms LLKC likmes aprēķins.	Izaicinājumi saistībā ar inflāciju ir risināmi Intervencēs, kuras paredz saimniecību konkurētspējas uzlabošanu! Ekoshēmu mērķis ir uzturēt vai uzlabot vides stāvokli. KLP SP nav sniegts atbilstošs esošās situācijas izvērtējums un pietiekami pamatotas virsuzņemtās saistības kā tādas un to devums vides un klimata kontekstā. Joprojām saglabājas riski, ka ievērojams atbalsta finansējums tiks maksāts par ierastu lauksaimniecisko praksi.	Ekoshēmas mērķis ir uzlabot KLP vidisko un klimatisko sniegumu, un ekoshēmas ir veidotas tā, lai pārsniegtu obligātās prasības, kas jau ir paredzētas nosacījumu sistēmā. Ekoshēmas var iekļaut atbalttiesīguma prasības, kas netiek kompensētas, bet ir jāizpilda, lai varētu pretendēt uz ekoshēmas maksājumu. Plānojot mērķa platības tika ņemti vērā LAD dati par atbalstam deklarētiem kultūraugiem. Ir jāņem vērā, ka pastiprinot prasības LLVN, tika mainīti TM4.1 atbalsta saņemšanas nosacījumi.

			<p>mēslošanas plānu izstrādei ir veicinājuši to, ka mēslošanas plāni ir kļuvuši par laukaugu audzēšanas nozīmīgu sastāvdaļu. Tāpat AAL lietošanas uzskate jau tiek pieprasīta saskaņā ar normatīvajiem aktiem. Līdz ar to TM4.1. noteiktā mērķplatība visticamāk Latvijā jau ir sasniegta un iespējams pat pārsniegta un kļuvusi par normālu lauksaimniecisko praksi augkopības saimniecībās. Līdz ar to arī pastāv risks, ka atvēlētais finansējums būs nepietiekams. TM4.1. kontekstā nepieciešams izvērstāks pamatojums šādas mērķa vērtības izvēlei.</p>				
SM5 un SM6	2.,5..nodaļas	Rādītāji/ Intervences loģika	<p>TM4.2. kā rezultāta rādītājs izvēlēts R34. - <i>Ainavas iezīmju saglabāšana: tādas izmantotās lauksaimniecības zemes platības (ILZP) īpatsvars, kurā noteiktas atbilstības saistības pārvaldīt ainavas iezīmes, tostarp dzīvžogus un kokus.</i> Jau minēts, ka šī intervence tieši saistāma ar SM5 (t.sk., izmainot nosaukumu), līdz ar to arī šai intervencei atbilstošs ir R22. Definētā mērķa vērtība ir atbilstoša, taču ieteicams šo ekoshēmu sākotnēji vismaz pirmos 2 gadus ieviest tikai ĪJT un riska ūdensobjektos, kuros prioritāri novēršamas piesārņojuma no lauksaimniecības noteces.</p>	<p>TM4.2. intervencei R34 ir piemērots tikai nelielai platības daļai, t.i. zaļmēslojumu augu papuvei, jo papuve saskaņā ar Biodaudzveidības stratēģijā minēto ir augstvērtīgs ainavu elements. Kā arī Zaļā kursa mērķi par augstvērtīgiem ainavu elementiem ir ietvertas visas valsts papuves (Eurostat dati). Ieteikums par intervences ierobežošanu tikai uz ĪJT nav saprotams, kāpēc būtu jāierobežo intervences devums?</p>	<p>ĪJT šī brīža izpildījumā pamatā ir teritorijā ar izteiktu aramzemju (monokultūru) dominanci, zaļmēslojuma papuves šādās teritorijās padara daudzveidīgāku zemes lietojumu, mazina monokultūru dominanci. Vidzemē un Latgalē, kur zemes izmantošanas struktūra ir daudzveidīgāka dabisku un zemes īpašuma sadrumstalotības dēļ neveidojas izteikti monokultūru areāli, tāpēc šādam papuvēm nozīme biodaudzveidībā daudz mazāka.</p>	<p>Daļēji ņemts vērā.</p>	<p>TM4.2 vairs nav saistīts ar R.34, jo EK R.34 paredz ieskaitīt tikai kokveida ainavu elementus un tādiem atbalsts TM.4.2 ietvaros nav paredzēts. TM4.2 sniegs ieguldījumu piecos KLP stratēģiskajos mērķos un dos devumu rezultatīvo rādītāju R.12; R.19; R.21; R.22; R.24 un R.31 sasniegšanā. Intervence tiks īstenota visā Latvijas teritorijā un tai ir piedāvātas pievilcīgas atbalsta likmes. TM4.2 iekļauj elementus, kas jau bija jānodrošina Zaļināšanas maksājuma ietvaros, t.sk. ĪJT.</p>
SM5 un SM6	1.,2.,5.no daļas	Intervences loģika	<p>TM4.3. risināmā vajadzība Latvijā ir ļoti aktuāla, lai uzlabotu</p>	<p>TM4.3. mērķa platība ir noteikta ņemot vērā VAAD sniegto informāciju par platībām, kurās</p>	<p>par mūsu norādīto problēmu var atsaukties uz VAAD pētījumu novērtēšanas ietvaros.</p>	<p>Nav komentāru.</p>	<p>TM4.3 intervence ir pievienota intervencei TM4.2. saglabājot atbalsta saņemšanas pamatnosacījumus.</p>

			<p>stāvokli mērķa vērtībai jābūt lielākai. Taču intervences mērķa vērtība noteikta atbilstoši pieejamajam finansējumam. Tā kā nozīmīgas augsnes kvalitātes problēmas ir konstatētas bioloģiskajās saimniecībās tieši aramzēmēs, tad ieteicams šo ekoshēmu sākotnēji ieviest tikai bioloģiski apsaimniekotās platībās.</p>	<p>veikta augšņu agroķīmiskā izpēte un to secinājumiem. Pamatkaļķošana būtu nepieciešama apmēram 23% no aramzemes, tomēr jāatceras, ka Latvijā tiek audzētas arī kultūras, kas labi aug arī skābākās augsnēs (kartupeļi, rudzi, auzas, griķi, vairums stiebrzāļu u.c.), tāpēc tām pamatkaļķošana nav nepieciešama. Tāpēc reālās platības, kurās būtu nepieciešams veikt kaļķošanu ir prognozējama 200 000 ha apmērā.</p> <p>Augsnes kvalitātes nodrošināšana ir būtiska neatkarīgi no izvēlētajās saimniekošanas metodes, tāpēc nav pamatojuma ierobežojošiem nosacījumiem (LBLA sniedza viedokli ka daudz nozīmīgāk par kaļķošanu būtu piedāvāt pasākumus intensīvās prakses maiņai. Tāpēc LBLA aicina šo pasākumu neiekļaut, bet meklēt citus risinājumus augsnes skābuma regulēšanai)</p>			
SM5 un SM6	1.,2.,5.no daļas	Rādītāji / Intervences loģika	<p>TM4.6. intervences mērķa vērtība aptver ievērojamo daļu no zālāju platībām. Jau minēts, ka šī intervence saistāma arī ar SM6 un tādējādi nebūtu pamatota aramzemē sēto zālāju iekļaušana tajā. Kopumā mērķa platība ir izvērsta par lielu, jo ar lopkopības saimniecībām saistītie zālāji neaptver tik nozīmīgas platības. Tāpēc nepieciešams sniegt detalizētāku izvērtējumu TM4.6. mērķa rādītājam.</p>	<p>Esam izvērtējuši. Aptversim visu lopkopības sektoru, nevis atsevišķu grupu. Nav skaidrs ex-ante novērtētāju datu avots un pamatojums.</p>	<p>par šo bija iepriekš komentārs.</p>	<p>Novērtētāju dati balstīti uz lopkopības saimniecību un to apsaimniekoto platību aprēķiniem. JA ZM apšauba vērtētāju datus, tad sagaidām, ka ZM sniegtu savus datus par aramzemē sēto un ilggadīgo zālāju savstarpējo platību dinamiku (telpiskā griezumā - kādi ir dati, kas apliecina ZM nostāju, ka nav riska samazināties 710 platībai un uz to rēķina palielināties 720 platībai. Pašreizējais arguments, ka zālāji ir nodalīti starp divām lopkopības apakšnozarēm to ne apstiprina, ne neapstiprina.</p>	<p>ZM ir izmantojusi LAD sniegtos datus lauksaimnieku individuālā līmenī, pēc kuriem var secināt, ka gaļas liellopu saimniecībās lielākais īpatsvars ir ilggadīgo zālāju (IZ) platībām, bet piena lopkopības saimniecībās pārsvarā ir aramzemē sētās zālāju (ASZ) platības, tādēļ atbalsts ir mērķēts gan uz IZ gan ASZ, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi lopkopības sektorā.</p>
SM5 un SM6	1.,2.,5.no daļas	Intervences loģika	<p>KLP SP vides un klimata arhitektūra pēc to uzbuves struktūras ir ņemta vērā. Tomēr iztrūkst aprakstu un pamatojumu, piemēram, kā plānots sasniegt NAP 2021-2027 definēto LPI pieaugumu (līdz vērtībai 120), ja tas patlaban ir ar samazinājuma tendenci.</p>	<p>LPI samazinājuma tendences novērtējumam un ietekmējošiem faktoriem trūkst pētījumu, uz ko tiek norādīts arī pašos LPI ziņojumos: "Joprojām grūti vērtēt Lauku putnu indeksu pēdējo gadu samazinājuma iemeslus. Pašlaik trūkst specifisku pētījumu, kas analizētu dažādu lauku atbalsta pasākumu ietekmi uz lauku putnu indeksus veidojošo sugu</p>	<p>pretargumentam ar šo pietiek, bet pēc būtības problēma paliek.</p>	<p>Līdzīgi, kā ZM secina savā komentārā šūnā E35, ka citēju: "Mēs nevaram balstīties tikai uz Latvijā veiktiem pētījumiem, ir jāņem vērā arī pasaulē veiktie pētījumi. ". Šis attiecas arī uz LPI, jo pētījumi Eiropā skaidri liecina, ka LPI samazinājums ir saistāms ar lauksaimniecības intensifikāciju, tādēļ, atbildīga saimnieka pieeja būtu, gaidot atbilstošos pētījumus, izmantot piesardzības principu un ieviest tādas</p>	<p>Nav papildus komentāru.</p>

			Vai kā palielināsim ūdensobjektu īpatsvaru ar labu un augstu ekoloģisko kvalitāti (no 21% uz 35%), ja IJT un riska ūdensobjektos plānotās intervences ir vispārīgas un balstītas uz pamata pasākumiem, kuri atbilst vai ir ļoti tuvu esošajai lauksaimniecības praksei.	populācijām. Valstij jāveic mērķtiecīgus pētījumus, kas ļautu novērtēt Latvijas Lauku attīstības programmā ietvertos pasākumu ietekmi uz lauku putnu indeksu veidojošajām sugām."(SM6 2.1.1.apakšnodaļa). KLP SP ir ietverti pasākumi, kas vērsti uz ūdens kvalitātes uzlabošanu, tomēr KLP SP nevar uzņemties atbildību kā vienīgais instruments, kurš uzlabos ūdens kvalitāti. Lai uzlabotu ūdensobjektu kvalitāti tiek izstrādāts Upju baseinu apsaimniekošanas plāns, kā arī tiek īstenots LIFE IP GoodWater		intervences, kas mazina riskus, kas zinātniskajā literatūrā labi izpētīti, lai arī nav tieši pētīti Latvijā, piem., pesticīdi, zālāju/aramzemes īpatsvars, zālāju un papuvju ekoloģiskās vērtības paaugstināšana (t.sk. 720 pārveidošana par 710 nevis otrādi) (skat., piem., https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1470160X15006524?casa_token=gXqvpj_zK4kAAAAA:jtkbD45iKv0-Pv1S9r128pEUZ7kUhBXdr1NiBH3LY06IpyjNpkTTzfK2aArfRvE6m68EdketjmaH vai https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S016788091000085X?casa_token=EnmYSW5-paIAAAAA:HYdFucLufHLpkPOu7VetlqGuGjndFmZgQdHFTQoQoIYXNv_idKNnWFSFwosGN_gN9BuIH9VNjIwX vai https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/65922556/BuschEtAl2020DriversPopChangeCommonFarmlandBirdsGermany-with-cover-page-v2.pdf?Expires=1665506898&Signature=fSxyoXfNX53ZMq5ILPykIf2G9HILVQYT2PPxbLLOYNYMJCUZn~zRJ0Ziu9OF4jh~ypttAbFHBcCWmyzgj8KDD-W02V372zDpck16y-Pi19p0F5fNGgYEE0e2QQN1LLJy-zXXv-YE0kuqBob1zjYh13TX3BsD3b39ILKR7NzfvSLKCVfXKRBgbPq7P4uE4Crie4D7-1CGwKfvu8qJznuwml-bNBGtYEFFkSVQ2GAXP0EOcEE8MTueaGwnwaFMBtCFJdwLn4aHXk2fBO2QC6a9774v9zjS03FBiNXUiR6kYAZR5XntS8uYx858kj4VnWBDpQtjV-9BlgUiRs~zaJTLw__&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA vai http://www.fageltaxering.lu.se/sites/default/files/files/Rapporter/lindstrom2017_sjv_rapportfbi.pdf	
SM5 un SM6	2.nodaļa	Vispārīgs	KLP SP nav iekļauts likmju aprēķina pamatojums, vairākām platību maksājumu intervencēm tas ir mainījies un klāt nākušas arī jaunas intervences, tāpēc nepieciešama likmju aprēķina aktualizācija.	Atbilstoši nosacījumiem, izvērsti likmju aprēķini nav jāietver KLP SP, bet gan jāsniedz aprēķinu metodika, kas ir ietverta katras intervences aprakstā (5.nodaļa).		Likmju aprēķina vispārīgs apraksts ir sniegts.	KLP SP pielikumā ir pieejama informācija par kompensācijas likmju aprēķinu metodiku ekoshēmām un agrovides maksājumiem.
SM5 un SM6	4.nodaļa	Vispārīgs	Jaunajām intervencēm, jo īpaši ekoshēmām, kā arī LLVN svarīgi turpmāk nodrošināt pārbaudāmu uzskaiti un	Faktiski platību dati ir pieejami LAD mājaslapā. Skaidrot par to, kādus jaunus datus uzkrās dažādas iestādes	Ar LAD datiem ir par maz, lai iegūtu atbilstoši nosacījumiem definētās platības veicama papildu datu analīze. LAD vajadzētu izveidot sistēmu, ka tie dati automātiski uzskaitās, ne visiem, bet dažiem LLVN tas ir izdarāms.	Nepieciešams iekļaut informāciju kā un kur tiks iegūti dati, piemēram, par atbalstīto LIZ uz nogāzēm dažādiem slīpumiem, kuri definēti LLVS, pieteikto ainavu elementu sadalījumu u.tml.	Ir ņemts vērā, jo datu ziņošana notiks saskaņā ar Komisijas Īstenošanas regulu (ES) 2022/1475, ar ko nosaka sīki izstrādātus noteikumus par to, kā Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES)

			kontroli, jo patlaban KLP SP tām nav sniegts faktiskais platību novērtējums un līdz šim tās netika vērtētas nepārtrauktās novērtēšanas ietvarā. Šīm intervencēm izvirzītie mērķi paredz precīzu platību uzskaiti, tāpēc laicīgi jāparedz atbilstošas sistēmas izmaiņas, lai rādītājus varētu deklarēt vai aprēķināt no IAKS datiem.	jauno intervenču ieviešanas rezultātā			2021/2115 īsteno attiecībā uz KLP stratēģisko plānu izvērtēšanu un uzraudzībai un izvērtēšanai vajadzīgās informācijas sniegšanu. Ex-ante novērtējuma 3.posma atskaitē par KLP SP ieviešanas kapacitāti netika konstatēti trūkumi. Visiem atbalstiem ir nodrošināta elektroniskā pieteikšanās un visi dati tiek uzkrāti elektroniski.
SM6	1.nodaļa	Vispārīgs	ES nozīmes biotopi un putnu dzīvotnes pamatoti iekļautas vairākos izņēmumos, taču tos ieteicams vēl paplašināt.	Nav skaidrs ieteikums, kas tieši jāprecizē/jāpaplašina. Šobrīd KLP SP katrs izņēmums ir apsvērts un pamatoti iekļauts.	Ne visur pie lopu blīvumu prasībām nav tieši pateikts, ka no aprēķina izslēdzami biotopi	Tas attiecas uz TM4.6 (iekļaut biotopus kā atbalsttiesīgās platības), LA11 augkopības jomā nevis 0.4, bet 0.3 Lielv/ha, lopkopības jomā nevis 1 LielV/ha, bet 0.3.	LA11 5.nodaļā ir noteikts: "Citi atbalsta pretendenta pienākumi: Attiecībā uz Eiropas Savienības nozīmes zālāju biotopiem un putnu dzīvotnēm ilggadīgajos zālajos tiek ievēroti visi apsaimniekošanas ierobežojumi, kas noteikti intervencē LA10.5. "Zālāju biotopu apsaimniekošana". Tas nozīmē, ka jāievēro arī ekstensīvie dzīvnieku ganīšanas nosacījumi u.c., ne tikai ierobežotais liellopu blīvums.
SM6	1.,2.,5.no daļas	Intervences loģika	Patlaban intervenču apraksti nedod pietiekamu izpratni par to, kādā mērā un vai pietiekamā apjomā intervence sasniegs SM5 un SM6 mērķus nacionālā līmenī. Piemēram, cik lielā mērā ir paredzams, ka zaļās joslas tiks pļautas pietiekami vēlu, lai apputeksnētāji un putni tiešām varētu tās izmantot un lauku putnu indekss varētu palielināties. Pie esošiem nosacījumiem, kad zaļo joslu sedz tikai graudzāles un tā tiek mulčēta vairākas reizes sezonā, tai nav nozīmīga ieguldījuma mērķa sasniegšanā.	Ņemts vērā. Intervences LA 10.1. nosacījumi papildināti ar prasību pa apauguma novākšanu. Papildus skaidrojām, ka KLP SP ir stratēģisks dokuments, kas aptver izvirzītos mērķus, risināmās vajadzības, plānoto intervenču vispārīgus aprakstus. Detalizēta informācija par atbalsta saņemšanas nosacījumiem tiks atrunāta nacionālajā regulējumā.		Daļēji ņemts vērā (ZM komentē, ka ir ņemts vērā). Novākšana prasīta tikai buferjoslās gar ūdeni, bet ne zaļajās joslās. Tātad zaļo joslu potenciāls SM6 V6 sasniegšanā ir niecīgs, un tādēļ rezultātu rādītājos attiecībā uz šo jāliek tikai tā platība, kas būs buferjoslās.	LA10.1. ietvaros ir noteikts, ka joslas apaugumu (segumu): saistību platībā nav koku un krūmu dzinumu, kas vecāki par vienu gadu, kas pieļauj rīcības brīvību attiecībā uz abu (4 un 8m) joslu vēlu pļauju (ar sasmalcināšanu un atstāšanu vai novešanu no lauka), tādejādi dodot iespēju platību saglabāt ne tikai kā dzīvotni savvaļas apputeksnētājiem, bet arī kā vēlu barošanās vietu putniem. Lai pretendents mudinātu īstenot piemērotas apsaimniekošanas prakses, kas vērstas uz plašu ekosistēmas pakalpojumu sniegšanu, tiem tiks nodrošināti 40 h kursi kvalifikācijas celšanai arī šajos jautājumos. Viss sākas no izpratnes un nav jābalsta sankcijās.
SM6	1.,2.,5.no daļas	Finansējums/Intervences	KLP SP minēts, ka kopumā lauku attīstības intervenču ietvaros vismaz 50% finansējuma novirzīts ieguldījumiem	Salīdzinot ar iepriekšējo plānošanas periodu netiek turpināts atbalsta pasākums M13 Teritorijas ar specifiskiem dabas un citiem ierobežojumiem, kurš	Par LA10.2 piekritam, TM4.1.nosacījumu kritēriji būtu paceļami, vai EK šo pasākumu nevar apturēt kā savulaik Eroziijas ierobežošanu (EI).	Vērtētāju komentārs šobrīd attiecas arī jau uz TM4.6 jaunajā redakcijā, jo tā atbalsta parastu praksi.	Sniegts skaidrojums KLP SP 3.1.3.nodaļā, kur norādīts - kopumā lauku attīstības intervenču ietvaros vismaz 43% ES finansējuma novirzīts ieguldījumiem un darbībām, kas saistīti ar vides un klimata

		<p>un darbībām, kas saistīti ar vides un klimata mērķiem, kas ir vairāk nekā iepriekšējā periodā. tomēr atzīmējams, ka vairākas intervences vides un klimata mērķos tiek saistīti ar atbalstu, kurš atbilst normālai lauksaimniecības praksei vai ir ļoti tuvu tai (LA10.2., TM4.1.), tāpēc var secināt, ka tās nav ambiciozas un sagatavotais KLP SP nesniedz drošus pierādījumus, ka tiks sasniegta labāka situācija vides un klimata jomā.</p>	<p>tika ieskaitīts LA vides un klimata obligātajā procentā. Lielāks ieguldījums klimata un vides mērķos salīdzinot ar iepriekšējo plānošanas periodu ar KLP stratēģisko plānu tiek nodrošināts ar izvēlēto interveņu izveidoto dizainu, saistību nosacījumiem un izvirzītajiem rezultātu rādītājiem, tā, piemēram, tiek stimulēts investīciju atbalsts vides un klimata ieguldījumiem, paredzot obligātu ieguldījumu saimniecību līmenī vides un klimata investīcijās. Kopumā lauku attīstības interveņu ietvaros vismaz 43% finansējuma novirzīts ieguldījumiem un darbībām, kas saistīti ar vides un klimata mērķiem (iepriekšējā plānošanas periodā 42%, ieskaitot atbalstu par teritorijām ar dabas un specifiskiem ierobežojumiem 100% apmērā). Attiecīgi šajā plānošanas periodā ir nodrošināts lielāks, mērķtiecīgāks un ambiciozāks ELFLA ieguldījums vides un klimata mērķos kā iepriekšējā plānošanas periodā. Turklāt jāņem vērā, ka kopumā LA ir par 248,5 milj.EUR mazāks finansējums kā iepriekšējā periodā, kas būtiski ierobežo rezultatīvo rādītāju palielinājuma noteikšanu. Intervences LA10.2. ietvaros ir paredzētas metodes ilgtspējīgai augsnes apsaimniekošanai, uzlabojot tās struktūru, kā arī kopumā nodrošinot augsnes kvalitātes uzlabošanu, turklāt tiks veicināta atbalstu pretendentu zināšanu pilnveidošana un pieredzes apmaiņa par ilgtspējīgu lauksaimniecisko darbību kopumu, samazinot atkarību no ķīmikālijām (t.sk. AAL) un apzināti veicot efektīvu dabas resursu pārvaldību. Līdz ir ar to LA 10.2. sniegs tiešu ieguldījumu SM5 mērķī, pārsniedzot pamatprakses prasības, kas noteiktas integrētās augu aizsardzības principos un izpildot augstākas t.i. integrētās augu</p>			<p>mērķiem (iepriekšējā plānošanas periodā 42%, ieskaitot atbalstu par teritorijām ar dabas un specifiskiem ierobežojumiem 100% apmērā). Tāpat lielāks ieguldījums klimata un vides mērķos salīdzinot ar iepriekšējo plānošanas periodu ar KLP stratēģisko plānu lauku attīstības intervencēs tiek nodrošināts ar mērķtiecīgām investīciju intervencēm, izvēlēto interveņu izveidoto dizainu, jauniem vai salīdzinājumā ar iepriekšējo periodu pilnveidotiem saistību nosacījumiem agrovides pasākumos un izvirzītajiem rezultātu rādītājiem</p>
--	--	---	--	--	--	--

				audzēšanas prasības dārzkopībā. Plašāks skaidrojums pieejams SM5 4.1.1. apakšnodaļas aprakstā.			
SM6	1.,2.,5.no daļas	Rādītāji	Intervencēm iztrūkst kvalitatīvu rezultātu rādītāju un vides /bioloģiskās daudzveidības kvalitātes uzlabošanas mērķvērtību.	Intervencēm rādītāji tiek noteikti atbilstoši KLP SP regulā paredzētajam rāimim. Novērtēšanas procesā novērtētājiem ir iespēja izmantot arī citus rādītājus, lai izvērtētu atbalsta intervencu ietekmi.		Atsaucas uz Regulas prasībām.	Nav papildus komentāru.
SM6	1.,2.,5.no daļas	Finansējums/ Intervences	KLP SP netiek veidotas mērķtiecīgas intervences, kuras veicinātu ieguldījumu bioloģiskās daudzveidības un ainavu uzturēšanā tieši Natura 2000 teritorijās, jo īpaši lauksaimniecības zemēs.	SVID analīzē netika konstatēta tieša vajadzība, kas prasītu veidot īpašus pasākumus Natura 2000 teritorijās, bioloģiskās daudzveidības un ainavu uzturēšanā. Turpretim, tika konstatēts, ka LV nav juridiskas un zinātnē balstītas vienošanās par definīciju, kā būtu klasificējams termins "augstas dabas vērtības zemes" (līdz šim pārsvarā ar šo saprotot Natura 2000 tīkla teritorijas un citas aizsargājamas platības ārpus tā), kuru apsaimniekošanai būtu jāparedz īpašs apsaimniekošanas un atbalsta režīms. Pašlaik ir noteiktas stingras prasības nosacījumu sistēmā, attiecībā uz šī jautājuma risināšanu, kā arī intervence LA10.5., sniedzot atbalstu BVZ uzturēšanai.		Nav komentāru.	Nav papildus komentāru.
SM6	5.nodaļa	Intervences loģika	TM4.6. patlaban tikai daļēji veido sinerģiju SM6 kontekstā. KLP SP nav pamatota aramzemē sēto zālāju iekļaušana šajā intervencē, šāda pieceja var veicināt ilggadīgo zālāju, t.sk., BVZ uzaršanu, nonākot pretrunā ar LLVS1 un LLVS9.	Nesaskatām, ka ASZ iekļaušana intervencē radīs zālāju uzaršanas risku. Turklāt LLVN ir bāzes nosacījumi, kas ir jāizpilda obligāti.		Jā, LLVN ir bāzes nosacījumi, taču pašreizējā redakcijā atbalstu var saņemt par zālāju, kurš nav arts tikai 2 gadus (attiecīgi, intervence neparedz nekādu aizsardzību vai veicinājumu zālāja ilgākai neuzaršanai (vairāk par 5 gadiem, kas atbilst ilggadīga zālāja definīcijai). Kādi ir ZM argumenti tam, ka ZM nesaskata ASZ iekļaušanu intervencē kā risku? Vai ZM rīcībā ir cita statistika, kas pārlicina par riska neesamību tieši attiecībā uz 720 un 710 savstarpējo telpisko dinamiku? Skat. komentāru šūnā I47.	ZM ir izmantojusi LAD sniegtos datus lauksaimnieka individuālā līmenī, pēc kuriem var secināt, ka gaļas liellopu saimniecībās lielākais īpatsvars ir ilggadīgo zālāju (IZ) platībām, bet piena lopkopības saimniecībās pārsvarā ir aramzemē sētās zālāju (ASZ) platības, tādēļ atbalsts ir mērķēts gan uz IZ gan ASZ, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi lopkopības sektorā.
SM6	5.nodaļa	Rādītāji/ Intervences loģika	Nav skaidrs TM4.2. attiecinājums uz R34, t.i., tādas LIZ īpatsvars, kurā noteiktas saistības uzturēt ainavu elementus. Taču TM4.2 atbalsts ir tikai aramzemēm un nav neviena nosacījuma par ainavas elementu	TM4.2. intervencei R34 ir piemērots tikai nelielai platības daļai, t.i. zaļmēslojumu augu papuvei, jo papuve saskaņā ar Biodaudzveidības stratēģijā minēto ir augstvērtīgs ainavu elements. Kā arī Zaļā kursa mērķi par augstvērtīgiem ainavu elementiem ir ietvertas visas valsts papuves (Eurostat dati).	LV situācijā par zaļmēslojuma elementu pēc būtības to varētu uzskatīt Rietumzemgalē un Austrumkurzemē.	2021.g.Komentārs paliek spēkā	TM4.2 vairs nav sasaistīts ar R.34, jo EK R.34 paredz ieskaitīt tikai kokveida ainavu elementus un tādiem atbalsts TM.4.2 ietvaros nav paredzēts.

			saglabāšanu/apsaimniekošanu. Par ainavas elementiem no esošajām intervencēm primāri uzskatāmas būtu zaļās joslas, savukārt zaļmēslojuma augu papuve nebūtu saistāma ar šo rādītāju				
SM6	5.nodaļa	Intervences loģika	Pēc 2025.gada LA10.5. platību nav paredzēts palielināt. Tas ir pretrunā ar LA4.6. intervenci, kurai ir paredzēts, ka atjaunotās platības obligāti jāiekļauj LA10.5. Nebūs iespējams sasniegt LA4.6. jau 2023. gadā 260 projektus, kas ir arī mērķa rādītājs (to pierāda līdzšinējā LVAF konkursu pieredze un LIFE projektu pieredze). Šīs intervences īstenošanai pieteikšanās ziņā jāparedz vismaz trīs gadi (atjaunošanas plānu izstrāde vien prasa nozīmīgu laiku un to iespējams izdarīt tikai veģetācijas sezonā).	Prognozējot LA10.5. mērķa platības izmaiņas laikā, ir ievērtēts arī LA.4.6. ietvaros plānotā atjaunoto 1 300ha zālāju biotopu apsaimniekošanas nosacījumu nodrošināšana.	tad pirmajos gados jābūt mazākai mērķa platībai, jo atjaunotie zālāji parādīsies labi, ja uz 2025. gadu.	Ir jāparedz arī LIFE un LFLA projektu ieguldījums zālāju atjaunošanā laikā līdz 2027.gadam. Piemēram, ir apstiprināts GrassLIFE2 projekts, kur paredzēts atjaunot virs 1000 ha ES zālāju biotopu, kā arī ir paredzēts, ka LFLA finansējums tiks novirzīts arī zālāju biotopu atjaunošanai. Pašlaik tiek atjaunoti ap 452 ha zālāju biotopu Kohēzijas fonda projektā. Tie noteikti nebūs atjaunoti jau uz 2025. gadu (resp., varētu būt 6100 ar 1.klases atbalstu, bet pēc dažiem gadiem atjaunošanās būs pavirzījies uz priekšu un, iespējams, atbildīs biotopiem, kas ir 2. un 3. klases zālāji..	LA10.5. ietvaros mērķa vērtība ir 69 144ha, kuros jau ir ievērtēti potenciālie zālāju un putnu biotopi, kuri var tikt uzņemti jebkurā no intervences īstenošanas gadiem. Lai to nodrošinātu, ir plānots valsts papildus finansējums 14 516 120 EUR apmērā, kas ļāva palielināt sākotnēju intervences mērķvērtību no 53 350 ha par 15 794 hektāriem.
SM6	3.nodaļa	Intervences loģika	KLP SP minēts, ka meliorācijas sistēmu atjaunošana vai pārbūve netiek atbalstīta īpaši aizsargājamās dabas teritorijās, Natura 2000 teritorijās (izņemot, ja to paredz teritorijas Dabas aizsardzības plāns) un bioloģiski vērtīgos zālajos. Nepieciešams papildināt, ka netiek atbalstīta arī aizsargājamās meža biotopos.	Universālā norma, ka attiecas uz visām īpašajām teritorijām neatkarīgi no tā, vai lauksaimniecība, vai mežs, bet jautājums, vai nav runa par jau noteiktajiem biotopiem, kas vēl nav nacionālā likumdošanā noteikti kā aizsargāti.	tieši KLP SP nenolasās, tāpēc atbilstošāk iekļaujams, lai nacionālajā regulējumā tiek iestrādāts.	2021.g.Komentārs paliek spēkā	Papildinošs skaidrojums "netiek atbalstīta meliorācijas sistēmu atjaunošana arī aizsargājamās meža biotopos" tiks iekļauts nacionālajā regulējumā.
SM6	4.nodaļa	Intervences loģika	Sagatavotajā KLP SP nav paredzēts mehānisms arī ārpus lauku blokiem esošo BVZ platību (atzītas par tādām Dabas skaitīšanā) iekļaušanai atbalstītajās platībās.	Mehānisms ir izstrādāts. LA10.5. ietvaros ir paredzēts sniegt atbalstu visiem biotopiem un dzīvotnēm, kas iekļautas atbalstītajās ilggadīgo zālāju slānī t.sk. agromežsaimnieciskās platībās (t.i. ilggadīgo zālāju platība, kas atkarīga no lauksaimnieciskās darbības un ir		Ņemts vērā	Nav papildus komentāri

				atzīta par Eiropas Savienības zālāju biotopu, kam viena no galvenajām raksturīgajām pazīmēm ir meža (t.sk. kadiķi un virsāji) un zālāja ekosistēmu pārklāšanās), - lauksaimniecības zemē ietverot lauksaimniecības platību un platību ārpus tās.			
--	--	--	--	--	--	--	--